

LN-SIKTET

FOLKARE SLÄKTFORSKARFÖRENING

Nr 1

Årg. 7

Januari 1994

ÅRSMÖTE

Tisdag den 22 februari 1994 är det dags för årsmötet. Efter årsmöteshandlingarna kommer **Evert Englund** och berättar om sin forskning om gruvorna i Bäsinge. Mötet sker i vårt nya tillhåll, **Centrumgården**, som vi för övrigt trivs mycket bra med. Adressen är **Kungsgatan 23**, mitt emot Biblioteket. Vi börjar som vanligt kl. **18.30**.

ANBYTARDAGAR

Västerås Släktforskarklubb anordnar en anbyttardag (socknar i Västmanland) lördagen den 19 februari 1994 i Kyrkbacksgårdens sessionsal, Västerås.

Nyköpings-Oxelösunds Släktforskarklubb anordnar anbyttardag (Jönåker, Rönö, Hölebo, Oppunda och Villåttinge härader) i Nyköping lördagen den 23 april 1994 kl 10.00 - 16.00.

Anmälningsblanketter till anbyttardagarna tillhandahålls av Barbro, tel 0226-55602 (kvällstid).

Skänk en slant till **KOPIATORFONDEN!**

Inga Elisabeth von Kjørning, biskopsdotter från Härnösand, är proband i **antavlan** som är sammanställd av Barbro Vikström.

Påminnelse!

Har du tänkt lämna någon motion till föreningens årsmöte så har du inte många dagar på dig. Styrelsen måste ha eventuella motioner senast den 15 februari.

Motioner till Sveriges Släktforskarförbunds riksstämma skall vara vår förenings styrelse tillhanda senast den 24 mars 1994.

Redaktionen efterlyser bidrag till bladet. Alltid finns det något du vill delge dina forskarkollegor. Varför inte en **antavla**?

FOLKARE SLÄKTFORSKARFÖRENING

postgiro 58 45 11 - 0

medlemsavgift 60 kr
familjemedlem 15 kr

Abonnemang (lån av mikrokort och -film) 175 kr

ORDFÖRANDE

Birgitta Larhm
Almgatan 28
775 52 KRYLBO
tel 0226-12192

SEKRETERARE

Mats Olsson
Axel Johnsons väg 85
774 34 AVESTA
tel 0226-80177

SUPPLEANT

Leif Kratz
Bandvägen 27
776 34 HEDEMORA
tel 0225-14122

VICE ORDFÖRANDE

Britt-Marie Lundell
Lägervägen 19 B
713 34 NORA
tel 0587-15049

MATERIALFÖRVALTARE

Barbro Vikström

SUPPLEANT

Viktoria Nilsson
Axel Johnsons väg 85
774 34 AVESTA
tel 0226-50250

KASSÖR

Jan-Olov Råberg
Floravägen 16 C
737 42 FAGERSTA
tel 0223-14914

POSTMOTTAGARE

Barbro Vikström
Mattsbogatan 20 E
774 40 AVESTA
tel 0226-55602

AN-SIKTET REDAKTÖRER

Birgitta Larhm

Barbro Vikström

PROGRAM- och ARBETSKOMMITTÉ

Göte Riseby
Mattsbogatan 17 C
774 40 AVESTA
tel 0226-51128

Lars-Erik Sammels
Algatan 1
774 35 AVESTA
tel 0226-53882

Bo-Eie Johansson
Grytnäsvägen 49
774 62 AVESTA
tel 0226-53895

Britt-Marie Lundell

vakant

Författaren ansvarar själv för insänt material.

ADRESSÄNDRING:

Vår vice ordförande har tyvärr flyttat. Hennes nya adress är:

Britt-Marie Lundell
Lägervägen 19 B
713 34 NORA
tel 0587-15049

NAMNÄNDRING:

Kari Johansson heter numera Kari Synnöve Kjölen
med samma adress
Prästgatan 10 B
774 31 AVESTA

MEDLEMSMÖTE 20 JAN 1994

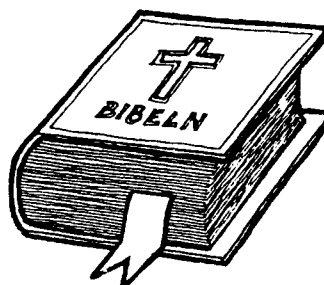
Den 20 januari var det medlemsmöte på Centrumgården i Avesta. Göran Johansson ledsagade oss på en "promenad" i Krylbo förr och nu. Görans unika samling av gamla bilder uppblandade med nya bilder visar vilken omvandling Krylbo har genomgått under de senaste 100 åren.

Vi började vid gamla Hästbron och fick sedan se bygget av "nya" Hästbron 1934. Under vår "promenad" ner mot stationen fick vi se hus byggas, blomstra och slutligen rivras. De flesta av de gamla husen försvann under rivningsraseriet som florerade under 1960-70 talen. En mängd av Krylbos personligheter dyker upp: radiohandlaren Hedlund, polisen Robert Weiborn, doktor Hammar samt Åke Eriksson som susar fram i 30 km/tim med sin Chevrolet. Vi besökte bl.a. uteserveringen på Gyllenhammars konditori. Vi fick se första järnvägshotellet som byggdes 1880 och som 1897 rullades på stockar över gatan och placerades där. Den fick därav sitt namn Rullsyltan. Göran visade oss Kassen där rutorna hade blåsts ut av Krylbosmällen. Nere vid sågen svänger vi av till höger under järnvägen. Vi hälsade på hos Erikssons på Lilla Avesta. Vi fick se det första funkishuset i Folkare byggas 1932, det var det som nu är Centrumrestaurangen. Då var det den första riktiga Konsumbutiken i Krylbo.

Vi avslutade vår rundtur i Krylbo med att besöka Bellmansro, som enligt Emil Bleckert fick namnet genom hunden Bellman, som alltid låg och sov på trappan där.

Vi tackar Göran för den trevliga "promenaden".

Janne Råberg

ISAK GRAPE

LAPPMARKENS HERDAMINNE

4. **Daniel Offerdalin**, bondeson från Offerdahl, f. 1632, Stud. 1656, Prest 1660, Predikant här 1663 och förmodligen förste Pastor, sedan Pite Lappmark blifvit skild från Skellefte; Kommin. i Oviken 1688; död 1712. Gift 1 med *Brita Jakobsdotter Wangstadius*, 2 med *Catharina Bjuhr*, köpmansdotter från Ume. Sonen af sednare giftet, *Lars*, Kommin. i Nysätra. Offerdalins första hustru dog 1681, och hon angaf hustru *Ingeborg Pehrsson* från Pite och Lillpite by såsom den der sjelf eller genom andra förgjort henne. Angifvelsen var grundad på följande händelse: hustru Ingeborg hade vid Påsktiden 1678 kommit till Offerdalin, för att förtjena något med spinnande och nystande. Trenne nystan försvunno, hvarest Hr Daniels piga och hustru Ingeborg äre, såsom det hetes i

Kgl. Hofrättens dom, vordne trätande, hvarunder Ingeborg bedyrat, att hon skulle låta sätta ett märke på dens finger och näsa, samt en lefvande orm i dens lif, som nystanen borttagit. Påföljande vår vid Mattsmässotiden återfann Offerdalins hustru nystanen i en bod, dit hon sjelf burit dem jemte andra saker i förvar. Efter Ingeborgs undsägelse har henne då händt, att hon fått på sin vänstra hand och det tredje fingret eu vext, på vänstra sidan om näsan en röd fläck och invärtes ondt, hvilket mer och mer tilltagit och omsider känts som en lefvande orm, m. m. Ingeborg nekade till beskyllningen; erkände likväl att hon fuller i hastige mode af enfaldighet och barnsliga tankar hotat och unedsagt den som nystanen borttagit hade. Tingsrätten dömde henne till döden och i den Kongl. Hofrätten utföll en så lydande "*Resolutio: Ingeborg Pehrsson kan icke ifrån liffsstraff befrias, utan skall androm sliksom grofvom missdådarom till skräck och varnagel och sig till ett välförtjent straff halshuggas och å båle brännas.*" A tergo å K:gl. Hofrättens bref härom till Landshöfdingen Klerck är tecknad: "*Ifrån Luleå d. 9 Juli 1682 afgick ordres till Bef. Mörth om executionen.*"

NÄR FARFARS FARFAR GICK I KYRKAN

Farfars farfar föddes en februarikväll 1735 i en liten stuga på Bylunda ägor i Skogsberga församling. Det var en "beskedlig hustru", utsedd av sockenstämman till "barnmoderska", som hjälpte honom till världen.

Redan när han var ett par dagar gammal, kom farfars farfar för första gången i kontakt med det kyrkliga livet. Det var när han döptes. Även om hans far var religiöst likgiltig eller hyste pietistiska böjelser, vågade han inte annat än låta döpa sitt barn. Bara ett par år tidigare hade han hört ett kungligt brev uppläsas i kyrkan, i vilket det hette, att "om någon icke i godo kan förmås att låta dess barn komma till den heliga Döpselen, skall det hos honom av beskedliga exekutionsbetjänte uttagas och sedan av prästerskapet i församlingen uti kyrkan döpas".

Och dopet fick inte uppskjutas för länge. Det måste enligt kyrkolagen ske "åtminstone inom det åttonde dygnet" efter barnets födelse. Den som av försumlighet uppsköt det längre belades med kyrkoplikt, eller också måste han betala en anseelig summa pengar till kyrkan och de fattiga. Så hade det gått för en barnafader i en grannsocken; eftersom han låtit sitt barn vara odöpt i sju dygn, dömdes han att böta två daler silvermynt eller göra så många dagsverken till kyrkan som svarade mot detta belopp. Farfars farfars far, som var en fattig sockenskomakare, aktade sig noga för sådana obehag och utgifter.

Farfars farfar döptes i kyrkan. Kyrkolagen föreskrev att dopet skulle "värdeligen och gudeligen förrättas i kyrkan, när icke nödfall eller andra skäligen orsaker är, som fordra, att barnet skall döpas hemma". Det borde också "så mycket som möjligt havas för händer på någon söndag, helgdag eller bönestund, när den kristliga församlingen är tillhopa och kan samhälligen bedja Gud för barnet och uppväckas till andakt och vördnad för detta salighetsmedel". De lände, menade man, "sakramentet till vördning, att många äro tillstädes, när en människa döpes".

Eftersom farfars farfar var av äkta börd, dvs född inom äktenskapet, döptes han före högmässan. De s k oäkta barnen döptes efter högmässans slut.

Farfars farfars föräldrar var inte med i kyrkan, när han döptes. Det ansågs inte vara riktig passande att fadern var närvarande. Och modern orkade naturligtvis inte, eftersom dopet måste ske senast åtta dagar efter hennes nedkomst. För övrigt borde hon inte visa sig offentligt förrän i samband med sin kyrkotagning. "Barnaföderskor", hette det i kyrkolagen, "skola hålla sig inne vid pass sex veckor efter födelsen, emedan en kristlig sedvana, tukt och ärlighet, så ock deras egen hälsa så fordrar".

Det var faddrarna som förde barnet till kyrkan. Deras namn hade barnafadern i förväg anmält till kyrkoherden, för att denne skulle hinna undersöka, om de kunde godtagas. Kyrkolagen bestämde nämligen att faddrarna skulle vara "av vår religion, till laga ålder komna och i katekesens lära väl kunniga". Den som levde i någon uppenbar last eller stod under kyrkans bann kunde inte heller anlitas som fadder, förrän han eller hon gjort bot och bättring.

Det var gudmodern, som bar fram honom till dopet. Det var mycket viktigt att hon under den heliga akten stod fullständigt orörlig. Eftersom Skogsberga kyrka inte hade någon dopfunt, framsattes döpelseskålen på själva altarskranket.

Prästerna frågade faddrarna, vad barnet skulle heta. Han godtog inte vilka namn som helst. Det ansågs vara otillbörligt att "ringare ståndspersoner" gav sina barn dubbla namn - särskilt om de burits av kungliga personer, såsom t ex Gustav Adolf eller Karl Gustaf eller Hedvig Sofia. Det var inte heller tillåtet att ge sina barn "vilddjurs eller hedniska gudars namn" såsom Tor, Björn eller Ulf. Prästen avrådde också "ifrån de namn som antingen hava sin begynnelse i hedendomen eller icke äga någon betydelse, såsom Arne, Helge, Frithiof, Gunhild och Helga. Namnen skulle vara antingen bibliska eller också försvenskade helgonnamn, såsom Birgitta (Brita), Katarina (Karin eller Kajsa).

I det här fallet svarade faddrarna "Jonas". Eftersom fadern, sockenskomakaren, hette Peter, skulle farfars farfar alltså framdeles komma att heta Jonas Persson. Därefter uttalade prästen denna besvärjelse över barnet: "Vik härifrån, du orene Ande, och giv den Helga Anda rum, genom hans kraft, som komma skall och döma levande och döda. Amen." Han gjorde sedan korstecknet över barnets ansikte och bröst och sade: "Tag det helga korstecknet både i ditt ansikte och bröst" och bad: "O allsmäktige evige Gud, vår Herras Jesu Kristi Fader, värdes till att se uppå denna den tjänare, den du till tron kallat haver ..." Därefter läste han ännu en besvärjelse: "Jag besvär dig, du orene ande, vid Guds Faders och Sons och den Helga Andas namn, att du viker ifrån denna Jesu Kristi tjänare Jonas. Amen." Medan prästen sedan höll pojken över dopskålen, frågade han honom: "Avsäger du djävulen? Och alla hans gärningar? Och allt hans väsende? Tror du på Gud Fader allsmäktig, himmelrikes och jorderikes skapare? Tror du på Jesus Kristus, hans ende Son, vår Herre? Tror du på den Helga Anda, ena kristelige kyrkio, helga manna samfund, syndernas förlåtelse, köttets uppståndelse och evinnerligt liv? Vill du på denna trosbekännelse varda döpt? Vartill faddrarna på Jonas vägnar svarade "ja". Därefter begöt prästen hans huvud tre resor med vatten och sade: "Jag döper dig, Jonas, i namn Faders och Sons och den Helga Andas. Amen."

Slutligen riktade prästen följande förmaning till faddrarna: "Älskelige vänner i Kristo, efter detta barnet genom nya födelsens bad, som är skett genom vatten och den Helga Anda, är Guds barn och Kristi medarvinge vordet, så förmanar jag Eder, att I som därtill vittne ären, först tillsägen barnets föräldrar, att de upptukta barnet i Guds fruktan och alle kristelige dygder och att de lära barnet Fader vår, tron, tio Guds bud etc. Sedan (Om) vår Gud kallar barnets föräldrar uti dess omyndige år, att I då ville hava med detta barnet ett kristeligt uppseende, huru det tillväxer i tukt och Herrans förmaning, och att det troligen (troget) håller vad nu i Dopet utlovat är. Om I sådant velen efterkomma, såvida Gud nåd förläner och Eder görligt är, så säger samtligen ja."

Efter farfars farfars dop förekom inget barnsöl - det hade en fattig sockenskomakare inte råd till. När en bondes eller hemmansägares barn döptes, hölls däremot alltid barnsöl, men det fick enligt myndigheternas bestämmelser inte räcka mer än "högst två dagar", och trakteringen måste vara "måttelig". I städerna var "allt traktamente vid barndop av någorhanda mat, confityrer eller dryck" sedan ett par år tillbaka stängeligen förbjuden. Som "faddergåva" fick givas fyra eller sex daler silvermynt "men icke över".

Avskrift: Fädernas kyrka, tidsbilder från svenskt 1700-tal
Gösta Hagelin

ANTAVLAN

INGA ELISABETH OCH PERUKSTOCKEN

"Professor Christiernin i Upsala anmälde sig såsom friare till hans dotter, som på inga villkor ville ha honom. Detta hindrade icke fadern att gifva sitt löfte och t.o.m. utsätta bröllopsdagen. När den förhatlige brudgummen aftonen förut anlände till Säbrå biskopsgård, flydde bruden genom ett fönster till skogs, där man först följande morgon återfann henne. Då hon i brudstolen af tjänstförrättande prästen tillfrågades, om hon ville hafva Chr. till sin äkta man, svarade hon med tre högljudda nej, hvarpå prästen tillslöt handboken och vägrade fullborda vigseln. Men den myndige biskopen befallte genast en annan närvarande präst att fungera i stället, och då bruden åter förnyade sitt nej, reste sig den giktbrutne biskopen ur sin länstol och ropade: "Jag svarar ja i min dotters ställe". Och därvid förblef det."

Ovanstående citat är hämtat ur Bygdéns: Härnösands stifts herdaminne. Fadern är biskopen i Härnösand doktor Olof Kiörning (1704-1778) och hans dotter heter Inga Elisabeth von Kiörning (1747-1817). "Den förhatlige brudgummen" är professor Pehr Niclas Christiernin (1725-1799). Detta är alltså de tre huvudrollerna i denna historiska scen.

Biskop Olof Kiörning föddes 1704 i Attmar (Y). Faderna Göran Kiörning (1669-1710) var komminister där. Modern Inga Hög (-1762) var dotter till borgmästaren i Söderhamn (X) Carl Hög (d före 1691) och hans hustru Catharina Lidman (-1703). Catharinas far Olaus Lidman (1624-1694) var kyrkoherde och prost i Tuna (Y) och i sin tur gift med Karin Bozæa (1634-1668), prostdotter från Nordingrå (Y). Efter borgmästare Högs död gifte Catharina Lidman om sig med Petrus Kiörning (1658-1709) så dottern Inga gifte sig alltså med styvfaderns bror. Hänger ni med? Det är nästan så man får svindel när man ska försöka få ihop prästernas släktförhållanden.

Åter till Olof. Efter genomförda studier i Uppsala promoverades han 1731 till fil.mag. 1732 prästvigdes han i Uppsala och dagen efter utnämndes han till komminister i Fransk-lutherska församlingen i Stockholm. Olof reste runt till Frankrike, England och Tyskland och besökte olika universitet. I Helmstadt i Tyskland blev han teologie doktor. Efter den 5-åriga studieresan återvände han till Stockholm och olika kyrkoherdebefattningar för att i mars 1746 utnämnas till superintendent i Härnösands stift, där han tillträdde samma år. 1772 blev stiftet biskopsdöme så Olof blev den första biskopen i Härnösand.

Olof var mycket despotisk och kanske något av en mutkolv och han fruktades av prästerna i stiftet. Som beföringsväg tillämpade han konservationsprincipen väl mycket och vid utnämningar av präster lär han ha haft anspråk på silverpresenter för sin egen del. Han var tydligen mån om detta livets goda. Även inom familjen utövade han sin makt som vi kan se av det inledande citatet.

Han gifte sig 1740 med Elisabeth Margareta von Hermansson (1721-1773). Enligt Carl Gustaf Nordin, biskop i Härnösand 1805-1812, var hon "en mycket hederlig menniska, som hvarken vill eller får lägga sig i hans (= biskop Kiörnings) embetsysslor. Hon ställer många saker tillräta med sin foglighet." Elisabeth Margareta var dotter till professoren i Lund, Johan Hermansson (1679-1737) och hans hustru Margareta Steuch (1696-1779). Hon i sin tur var dotter till ärkebiskop Matthias Steuchius (1644-1730) och hans fru Anna Tersera (1653-1723) som var dotter till biskopen i Linköping, Joannes Terserus (1605-1678). Nu har vi en liten släktkarusell igen. Joannes Terserus föddes i Leksand av Kyrkoherde Elaus Terserus (1554-1617) och hans andra hustru Anna Danielsdotter (1570-1609), kyrkoherdedotter från Vika. När Anna dog gifte Elaus om sig med Margareta Säbråensis (1594-1657), kyrkoherdedotter från Säbrå, som för övrigt kom att kallas "Stormor i Dalom". När sedan Elaus dog gifte Margareta S om sig med Uno Troilius (1586-1664) och de fick då dottern Elisabeth Troilius (1624-1655) som sedan gifte sig med Joannes Terserus, sin mors styvson.

- ⌋ Några bra saker kan kanske också sägas om Olof Kiörning. Han var tydligen en mycket energisk man. Många kyrkor och kapell byggdes under hans tid som biskop, han bevistade alla riksdagar mellan 1741 och 1772, höll många prästmöten och gjorde långa visitationsresor även långt upp i lappmarken. Man kanske inte kan säga att han var en lärd man men han var tydligen en hejare på jordbruk, dessutom var han mycket lagkunnig. Han dog 1778 och begravdes i Säbrå (Y).

Den andra mannen i vår historia är **Pehr Niclas Christiernin**. En man med mycket studier bakom sig och var väl vad man kallar lärd. Han var både juris och filosofie doktor och blev professor i båda disciplinerna 1770 resp. 1771. År 1777 blev han "det gudomliga ordets tjänare", d.v.s. han prästvigdes. Han hade Grans pastorat (C) som prebende från 1787 till sin död.

- ⌋ Pehr Niclas föddes i Västerås 1725. Fadern Nicolaus Christiernin (1680-1753), själv prostson, var kyrkoherde och prost i Västerfärnebo (U). En halvbror till Nicolaus som hette Gustav (1707-1795) blev kyrkoherde i Folkärna församling (W) 1759. Modern Elisabeth Slåterman (1700-1736) föddes i Hedemora (W). Hennes far var Johannes Slåterman född på 1660-talet i Badelunda (U) där fadern var ..., ja vad tror ni? Kyrkoherde förstås! Johannes själv var präst vid Västmanlands regemente och var som sådan med vid Narva. Förmodligen fick han aldrig se sin dotter som föddes i augusti 1700 för slaget vid Narva var i november samma år och sedan dog han i december 1701 i Würgen i Kurland (Lettland). Elisabeths mor var kyrkoherdedotter från Älvdalen (W) och hette Elisabeth Svedelia (1666-1722).

- ⌋ För Pehr Niclas var det naturligtvis en fjäder i hatten att vara gift med en dotter till en biskop. Han var mycket rik och hade kanske därför de rätta "kvalifikationerna" för att övertyga biskop Kiörning om att han var den bästa mågen. Dessutom kunde väl dessa herrar också ha nytta av varandra för att få större inflytande i samhället. När man läser beskrivningar av Pehr Niclas har man full förståelse för Inga Elisabeths aversion. "Lång och mager med hufvudet på sned, torrspottade beständigt", och till detta kommer hans häftiga och lynniga personlighet, ja han var rent utav elak. Bland studenterna var han impopulär. Han var maktlysten och dogmatisk så det blev uppror i studentleden och vid ett tillfälle "... passade studenterna på honom vid utgången från Consistorium och nedspottade honom, så att det rann af kappan". Regeringen suspenderade honom från rektorsämbetet 1795. Den då 70-årige Pehr Niclas behövde kanske pensioneras. Han dog 1799.

Vem var då offret i vår historia? Det finns naturligtvis inte lika mycket dokumenterat om henne. Hon kunde inte ens välja vem hon ville gifta sig med. Att det står något mer än att hon var biskopsdotter får tillskrivas hennes mod att säga sin mening om giftermålet även om det egentligen inte hade någon betydelse för utgången av det hela. Hennes samtid, som levde i det dåvarande patriarkaliska samhället, tyckte förmodligen att hon var ouppfostrad.

Inga Elisabeth föddes 1747 i Uppsala. "Högvördiga Herr domproben Olaus Celsius" förrättade dopet och faddrarna bestod av "idel, ädel adel". Den lilla flickan adlades 1751 samtidigt med biskop Kiörnings övriga barn. De fick namnet von Kjørning. Inga Elisabeth var alltså 22 år yngre än sin man. Det var inget ovanligt, åtminstone inte i prästkretsar. Studierna tog sin rundliga tid. Många studerade också i utlandet och hade därför nått mogen ålder innan det var dags att bilda familj. Då skulle prästen ha en kvinna i fertil ålder, från lämplig samhällsklass och helst med ett fogligt sinnelag som fru biskopinnan, Inga Elisabeths mor.

Pehr Niclas hade ett stort hus i Uppsala och efter giftermålet bodde man och hustru där men på skilda våningar. Vi förstår av Inga Elisabeths agerande att hon var sin faders dotter, eller var hon kanske bara för ung så hon inte hunnit kväsa till det fogliga sinnelaget. Hon var 20 år, så hon var ju inte alldeles purung, när hon 1767 tvingades in i äktenskapet och det blev säkert aldrig fullbordat. Efter att ha varit änka i arton år dog hon i september 1817.

På sitt sätt var väl alla tre lika tjurskalliga. Biskop Kiörning maktlysten och kanske girig, professor Christiernin en kolerisk perukstock och Inga Elisabeth en stursk flicka som säkerligen valt ett annat liv om hon kunnat.

Hur kommer då undertecknad med i bilden. Inga Elisabeth var femmanning med min ff ff ff f, Christian Elingius, som var sonson till en kyrkorherde och vars mor var kyrkoherdedotter. Men det är en annan historia.

Barbro Vikström
Mattsbogatan 20 E
774 40 Avesta
tel 0226-55602

Källor Förutom kyrkoarkivalier
Härnösandsposten 1864 nr 20, Norrlands-Skizzer
Bygdén: Härnösands stifts herdaminne
Ekström: Västerås stifts herdaminne II:1
Fant, Lästbom: Upsala ärkestifts herdaminne
Hansson, Herzog: Västerås stifts herdaminne II:2

t.v biskop Olof Kiörning
t.h. Elisabeth Margareta
von Hermansson

ANTAVLA FÖR: INGA ELISABETH VON KJÖRNING

GEN: I NR 2-3(1)	II 4-7	III 8-15	IV 16-31	V 32-63
2 Olof Kiörning Biskop f 1704 Attmar (Y) d 1778 Säbrå (Y)	Georg Kiörning Komminister f 1669 Attmar (Y) d 1710 Attmar (Y)	Olof Kiörning Komminister f1627 Nordingrå (Y) d1701 Attmar (Y)	Olof Göransson, Bonde Nordingrå (Y) Anna ?	Göran Olofsson
		Magdalena Stigzelia d1708 Attmar (Y)	Nicolaus Stigzelius Kyrkoherde f(1603) Stigsjö(Y) d(1666) Anna Henriksdotter	Matthias Helgonis Kyrkoherde f1560t d1640 Catharina Eriksdtr d1610 Ljustorp (Y)
	Inga Hög f ? Söderhamn?	Carl Hög Borgmästare d före 1691		
	d 1762 Attmar (Y)	Catharina Lidman d1703 Tuna (Y)	Olaus Lidman Prost f1624 Piteå (BD) d1694 Tuna (Y) Karin Bozæa f1634 Gävle(X) d1668 Tuna (Y)	Anders Lidman Borgare Piteå (BD) Nils Bozæus Prost f1591 Hudiksvall (X) d1674 Christina Forselia f1610 d1667 Nordingrå (Y)
3 Elisabeth Margareta von Hermansson f 1721 d 1773 Uppsala (C)	Johan Hermansson Professor f 1679 Stockholm d 1737 Uppsala (C)	Herman Hermansson Vaxblekare, fackelmakare f1622 Vadstena d1705 Stockholm Christina Hansdotter	Herman Persson Rådman f ca1590 d1676 Vadstena	Per Hansson Bonde i Östergötland
	Margareta Steuch f 1696 Lund (M) d 1770	Matthias Steuchius Ärkebiskop f1644 Fogdö (D) d1730 Uppsala (C) Anna Tersera f1653 Vaksala (C) d1723 Uppsala (C)	Petrus Steuchius Superintendent f1605 Lerbo (D) d1683 Säbrå (Y) Brita Ilsbodina d före 1655 Säbrå (Y) Joannes Terserus Biskop f1605 Leksand (W) d1678 Linköping Elisabeth Troilia f1624 Leksand d1655 Uppsala (C)	Erik Stöök Häradsfogde Lerbo (D) Maria Nilsdotter f Nyköping Matthias Ilsbodinus Prost Jäder (D) Elaus Terserus Kyrkoherde f1554 Umeå (AC) d1617 Anna Danielsdtr f1570 Vika (W) d1609 Uno Troilius Kyrkoherde f1586 Hyttinge(D) d1664 Margaretha Särbaensis f1594 Säbrå (Y) d1657

Samekvinnan som blev missionär i Lappmarken

Hon är den första samens som nämns vid namn i vår historia. Fast hennes fullständiga namn får vi inte veta. Hon kallas hela tiden "lappkvinnan Margareta".

Hon levde åren 1360-1425, har man gissat sig till. Men var hon kom ifrån och var hon slutade sina dagar är osäkert. Hon kunde svenska så hon måste ha haft kontakt med svenskt samhälle, och med kristendomen där.

Hon blev alltså kristen, lät döpa sig och startade ett missionsarbete bland samerna. Hur allt började och slutade vet vi inte, men hennes långa resor och hennes kontakter med världsliga och kyrkliga potentiater är dokumenterade.

Träffade drottningen

År 1389 kom hon till Malmö, som då tillhörde Danmark. Hon ville nämligen träffa unionsdrottningen Margareta och få hennes stöd.

Gustaf B. Lundgren skriver 1907 i en artikel om henne:

"Vi föreställa oss den lilla lappkvinnan vandrande den långa vägen från norrskensland till sydligaste Sverige, trots sin härdade natur ofta trött av vägens vedermödor, utsatt för spörjande, miss-tänksamma blickar för sin underliga, mörkhyade varelse, mötande faror och besvärligheter av mångahanda slag på de osäkra, för henne främmande stigarna."

Drottningen tog emot sin namne och "vidtrog genast åtgärder för saken". Tillsammans med ärkebiskopen i Lund satte hon ihop en skrivelse som var både en missionärsfullmakt för samekvinnan och ett förmaningstal till de hedniska samerna. Fast skrivet på latin och alltså något svårbegripligt för mottagarna.

I skrivelsen uppmanas samerna att "övergiva sina villfarelser och lära känna sanningens väg". Därefter kommer en utläggning om den kristna (det vill säga katolska) läran och till sist en uppmaning till ärkebiskopen i Uppsala att backa upp Margareta och hennes missionsförsök. (Hela Norrland hörde då till Uppsala stift.)

Margareta för vidare, förmodligen till Vadstena där heliga Birgitta dött några år tidigare. Det var troligen också där som hon träffade Strängnäs-biskopen Tord, som skrev om henne:

"Kanske är det icke utan ett inre mysterium denna enkla, fattiga och elända kvinna, som icke söker denna världens rikedomar, njutningar och ära, utan allenast sträcker sin själs begär till det, som Gud tillhör, med så stor nitälskan anropar de styrande, såväl präster som övriga."

"Häftigt motstånd"

Med drottningens skrivelse på fickan återvände Margareta till Lappmarken. Men hur det gick med hennes missionsarbete där är oklart. Under en period på över 20 år finns det nämligen inte ett spår av henne.

Hon hade det förmodligen inte lätt. Gustaf B. Lundgren skriver i sin artikel:

"Säkerligen har hon bittert måst erfaras, hurosom hennes landsmän, segt fasthållande vid fädernas urgamla gudatro, visade icke blott obenägenhet för kristendomen utan även beredde henne häftigt motstånd, och bittert har hon måst erfaras, att ingen är profet i sitt fädernesland. Hon får hemliga syner och känner inre maningar, hon kämpar under bön och tårar, men allt synes fåfängt."

Till sist tycks hon ha gett upp och än en gång för hon söderut för att söka hjälp. Hon vände sig till den nye ärkebiskopen i Uppsala, "den eländige Johannes Jerekasson", avsatt 1419 på grund av sitt lastbara leverne.

Besöket i Uppsala blev nu en besvikelse. Det visade ett brev skrivet av domkapitlet där 1412.

Domkapitlet kan inte avgöra om Margaretas syner och profetior är inspirerade av "en god ande" som ger henne rätt att verka fritt. Eller om de är "bedrägliga foster av en ond ande och kvinnan därför böra åläggas tystnad".

Böner och tårar

I Stockholm gick det lite bättre för Margareta. Där träffade hon franciskanermunken Filip Peters-

son och han skrev ett rekommendationsbrev till en norsk abbot som ska ha haft ett stort inflytande hos kungen. Peterson säger i brevet att Gud kan verka också genom "det svagare könet" och att Margareta är värd att lyssna på. Han ber också abboten göra ett försök att få ärkebiskopen att engagera sig i samefrågan.

På våren 1414 träffade Margareta så abboten, i Vadstena. Han skriver sedan till ärkebiskopen och talar varmt för hennes sak. Han intygar att Margareta är en from människa och att hon dag och natt är upptänd av en längtan att utbreda den kristna tron bland samerna. Han skriver också att hon besökt många inflytelserika personer "och anropat dem med böner och tårar utan återvändo".

Det antas att Margareta med detta brev i handen än en gång vände sig till ärkebiskopen. Men vad han i så fall gjorde är okänt.

Fick anhängare?

Okänt är också vad Margareta gjorde efter 1414. "Men allt synes tala för att den ihärdiga kvinnan ännu en gång gått att verka bland sitt folk", skriver Lundgren.

Klart är att intresset för den så kallade lappmissionen ökade. Det visar bland annat ett brev från kung Erik XIII till Uppsala domkapitel 1419. Där uppmanas domkapitlet att understödja en viss "herr Toste" som verkade i lappmarken och tänkte bygga några kapell där.

Om Toste sägs att han hittat "många kristna" före sig i lappmarken. Lundgren skriver därför:

"Måhända har Margareta fått skåda en och annan frukt av sitt livs mödor, försakelser och tårar, innan hon lade sitt trötta huvud till ro".

LENNART ELDEBRINK

Fotnot: G.B. Lundgrens artikel om Margareta var införd i Småskrifter utgivna av Norrländska studenters folkbildningsförening, nummer 7.

Så här avbildas missionären Margareta på läns museets utställning "Norrbottnen i den svenska historien".

En organistgård i Stora Skedvi

Av Berndt Hage (Västerås Stifts Julbok 1936)

Nu är det bara namnet, gårdshandlingarna och den blå spinetten som vittnar om den gamla **Organistgården i Hysta**. Men eftersom den fostrat upp fem klockare och en vittberömlig prost, kan det väl vara värd en runa.

För att börja ordentligt från början, så är den första som finns i handlingarna en **Björn Nilsson**. Han var välfrejdad hyttägare i Stora Skedvi på 1467. Hyttan, det var **Hyenshyttan**, som inte är okänd i stiftets herdaminne. Namnet är hämtat från en av de sjöar som ger glans åt den nuvarande koppbergsvägen. Varifrån Björn Nilsson kom, förmäler inte historien. Däremot vet man att han blev stamfar för en ätt av järnmän, jordmän och lagmän. Hans sonson finns med i Diplomatarium Dalecarlicum som nämndeman och den värdigheten tog sedan son efter far på 1500- och 1600-talen.

Gården hade gott om söner. En satt här som länsman och förde Skedvibornas talan under gränsstriderna med Vika socken på 1600-talet. Han var en förmögen och enveten herre. När riddarsynen hade gått Skedvibönderna emot underlåter han att ta upp socknens andel i förrättningen. Det brev, som landshövding **Duvall** låter skicka honom stadgar "att så framt länsman **Johan Görsson** i vidricht fall icke siälf vill lijda och undgå hvadh samma domb förmäler", så skall han av sina sockenbor utpanta synepengarna. Skrapan torde inte ha bekommit länsmannen illa. Sonen som också blev länsman, fostrades till en betydligt frommare man. Och om inte Göranssons sinnesförändring yppar sig på annat sätt, så framgår det tydligt därav att han gick med på att släppa in i slakten en fattig studerande från Hedemora, **Johan Johansson**, vilken under det mera klingande namnet **Hedman** valdes till klockare i Stora Skedvi på 1670-talet, förvärvade med svågerns rätt en del i gården och reste en ny på andra sidan hyttbäcken. Det blev Organistgården.

Redan på den tiden krävde organist- och klockartjänsten sin man, det kan man se av de sparade papperen från 1680-talet. Klockaren skulle leda psalmsången och sköta den orgel på 20 stämmor som allmogen kostat på av egna medel och satt upp i koret. Dessutom skulle han leda ungdomens undervisning i kristendomskunskap, skriva personalierna över de gamla som kämpat ut och lysningssedlarna åt de unga som börjat kampen. I Organistgården i Hysta, som låg långt från kyrkan, fanns det 13 barn, så där var det inte för fett. När Hedman så träget tjänat i 12 år, och fått sten på börda genom den gamla prostens skröplighet, kommer en hjälppräst och vill ta av honom halva lönen. Prästen hade själv formulerat ett förslag till löneförmåner som han lyckades driva igenom på stämman. Det lydde:

- 1/ Giver de honom en fjärding säd för vart matlag.
- 2/ Matskott efter vanligheten.
- 3/ Något hö efter råd och lägenhet.
- 4/ Efter lik giva de honom ock något efter råd och behag".

När prästen dessutom kom och fordrade för sig lönen från de två större fjärdingarna i församlingen, under det klockaren med de 13 barnen förmodades kunna reda sig med lönen från de två minsta, började en fejd mellan prästen och klockaren som satte spår efter sig långt fram i tiden. Kaplanen framhöll, att klockaren hade sitt klockarbord, sin ersättning för lysningssedlar, personalieskrivning och spelande på bröllop. Från andra sidan bad man den hedervärda församlingen eftersinna, vad trägen tjänst under 27 år, vad jämn uppässning och ansvar klockaren haft jämfört med kaplanen, som bara två gånger om året håller månadsskola vid kyrkan och åtnjuter två runda kollekt. Kaplanen drar med outgrundligt tålmod affären gång på gång inför biskop **Benzelstierna** tills hans högvördighet blir förargad och säger: nu kan det vara *ponkt!*

När organisten Hedman i Hysta gick till sina fäder, fanns fyra av de tretton barnen kvar - ty man får väl lov att räkna den av söner som blev en slarv och gjorde läget för de andra brydsammare. En dotter hade gift sig med Skedviprästen **Andreas Andre Skeplerus**, som gick ut som fältpräst i kriget, blev fången i Poltava och död i Sibirien. En son började som skolmästare i Stora Skedvi under namnet **Herdman** och slutade som prost i **Glanshammar** i Närke. Och en dotter slutligen firade bröllop i Organistgården med **Erik Sahlstedt**, en bror till prosten **Magnus Sahlstedt** som skrev "Tuna Minne".

Erik Sahlstedt tog i arv både klockartjänsten i Stora Skedvi och Organistgården i Hysta. Tidig änkling, gifte han om sig med **Katarina Fahlén**, en ättling efter Karl XI:s befallningsman över Näsgårds län. Och deras dotter firade bröllop med faderns efterträdare, organist **Hans Myrsell**. Det var han, som fick inviga den nya orgeln, som urmakare **Bergstedt** i Husby fått församlingens uppdrag att flytta upp den nybyggda orgelläktaren. Det hade kostat 240 daler kopparmynt och församlingen fagnade sig över ett så billigt pris

för ett så vackert arbete samt tillönskade orgelbyggaren framdeles någon liten handpenning extra...

Till det protokoll, där det här läses, lät Hans Myrsell anteckna att han inte visste sig någon levande råd för så mycket som släpptes in på orgelläktaren om söndagarna. Han kunde knappt röra sig. Sanningen var annars, att Hans Myrsell trakterade kyrkorgeln med en elegans som ansågs som en sevärdhet i församlingen.

Av sina nio barn kunde den nya organisten skicka fem av sönerna i skolorna i Uppsala, Västerås och Falun. Och alla fem tog organistexamen. När tjänsten förklarades ledig efter fadern, sökte tre av sönerna. Det var svårt för församlingsborna att välja, men man tog den äldsta, **Johan Erik Myrsell**. Han tillverkade själv orglar - han gjorde också den blå spinetten som finns förvarad i hembygdsgården. Och han improviserade sånger utan ord som inte gått till eftervärlden. Den andra sökanden, **Samuel**, som var tillförordnad klockare i Husby, fick plats som skolmästare i Stora Skedvi. Den tredje, **Hans Gustaf**, kom som organist till Hedemora, den fjärde som organist till Vika och den femte som organist till By. En av sönerna blev kyrkobetjänt och sökte 1805 kyrkovaktareysslan i sin hemsöcken. Men den skulle uppehållas av avskedade soldater, och han fick den inte.

Den märkligaste, av de många rikt begåvade män som gått ut från Organistgården i Hysta, var utan tvivel den förste organistens son, han som av längtan efter att få bli herde, tog och ändrade sitt namn till **Herdman**. Det var tydligen **Gustav Herdmans** förtjänst att så många söner från Organistgården kunde hållas i skola. Att de ekonomiska förhållandena i socknen under den tid, då de fem organisterna Myrsell fostrades upp, voro avsevärt bättre än under Gustaf Herdmans barndom, det framgår av ett sockenstämmoprotokoll från de åren, då det överflödiga brukandet av sidentyger bland allmogens kvinnor måste föras på tal. Vid stämman avsade sig Skedvibönderna hjältemodigt för sina fruntimmer allt bruk av de fåfängliga varorna, dock med villkor att de i bruk varande sidenhalsdukarna och mössorna skulle få slitas ut.

I Gustaf Herdmans hem i Hysta hade man inte råd ens med det oundgängligaste. Av de tretton barnen skulle Gustaf - som ansågs särskilt begåvad - till Uppsala. Vid tio bar han av. Vid tjuogoett kom han tillbaka som skolmästare och fick anställning härhemma. Tack vare hjälp utifrån, kunde han efter ett år fara tillbaka till akademien där han tog magistergraden och prästvigdes. Han fick plats som huspredikant hos grevarna **Wrangel** och **Reenstierna** och hemma i Stora Skedvi berättades det legender om hans karriär. I verkligheten hade han det ganska trångt. Föräldrarna hade dött och omvårdnaden av syskonen och gården hemma i Hysta tog han på sig. Han lånade pengar, löste ut syskonen från Organistgården och överlämnade den som gåva åt sin syster och svåger. Det var enda sättet att hålla barndomshemmet vid makt och organisttraditionen obruten. Ibland känns den börda, han tagit på sig så tung, att han inte vet sig någon råd. Han har egna skolskulder och han försakar och sliter, förlitande sig på att den som kastat sitt bröd i skön, skall återfå det en dag.

1715 kallas Gustaf Herdman till pastor i Rättvik, som då mistat prosten **Tillæus**. Det är ett hederligt erbjudande, men han måste ändå välja ett annat och så blir han stabspastor och fältprost vid generalstaben under tåget till Ryssland. Efter kriget får han Glanshammars församling, där han blev kontraktsprost och riksdagsman och där han stannar livet ut. Nu kan han betala sina skulder och vårda sig om hemmet i Stora Skedvi. Den arbetsbördan har haft i sin egen församling, hindrar honom inte från att regelbundet skriva till Hysta och ge råd och dåd. 40 av hans brev finns bevarade. De utgör ett dokument så gott som något om en andans man som aldrig släppte kontakten med den bygd där man försakat och arbetat för att hjälpa honom till en plats i solen. Nu har han den, och nu är det hans tur att återgälda hjälpen.

Det första brevet är skrivet 1715. Han förundrar sig storligen över hur länge ett brev kan ha göra till Skedvie. Han har bekymmer över sin brorson i Erik Gör, som nu skall lösa ut sina släktingar. Han skriver till sin svägerska och önskar henne mycken lycka med sin lilla arvinge. Gud give henne nåd att växa upp till ära och sina föräldrar till huggnad. Om hans väg inte vore så lång, skulle han förvisso komma till dopet. Nu skickar han istället sex plåtar som faddergåva. Om tillståndet medgäve att skaffa den lilla dottern en silversked för dem, så vore det mycket bättre....

Efter tillträdet i Glanshammar kommer breven regelbundet hem. Någon gång kommer det fram hur jäktad han är av arbetet. Två kyrkor har han att predika i och har ingen hjälp av komministern. Han sänder 50 riksdaler till svägerskan - hon är fattig och utsliten och han själv har fått nog av denna världens goda. Han begär ingen onödig tacksägelse, bara ett par ord om gåvan har kommit fram. I ett av breven förklarar han hur tacksam han är över att han idag för 60 år sedan i Stora Skedvi kyrka undfått det heliga dopet, och han kan inte tacka Gud nog för sin barndoms minnen. Med brevet följer nya 30 riksdaler till svägerskan - det är ämnat till den andra silverskeden. Och så lovar han mer åt hennes son, **Hans Gustaf**,

den blivande organisten.

Här är det nu svår tid. Säden kostar 36 riksdaler tunnan. Eftersom han tror att det inte är bättre därhemma, skickar han 100 riksdaler till det nödvändigaste. Han undrar hur Anders Skeplerus tar sig ut på Klingbo? "Näst Gud var det jag som befriade honom från skuld, men jag har inte hört ett ord till tack. Nåja, det är väl inte heller nödvändigt..." Själv har han lidit många förluster och klagar för en gångs skull bitterliga. Han blir så tård och plockad på alla sidor, att han inte vet sig någon råd. Brodern, som är en ärans slarv, har narrat av honom 400. Han skulle få gå nakot och svälta, om prosten hade samma hjärta som vissa andra. Hans systerson i Stockholm har hoppat över skaklarna, setat på gäldstugan och gett honom föga tack för allt bistånd. Så har den ena efter den andre gäckat hans förhoppningar. Man är klena hushållare och när man kommer i nöd, är det bara att skriva och klaga...

1747 är det svårt torkår. Säden kostar 28 öre redan i september. I Västerås är den så dyr att man omöjligt kan köpa. Tiden är svår. Prosten har fått två lass hö där det förr brukat bli tjugo, så man är av ängslan betagen. Han skickar dock 50 riksdaler och han hoppas innerligt, att frändernas barn skall få fallenhet för studier. Han har också låtit inrätta ett välment stipendium för de två vetgiriga ungdomar från Stora Skedvi. Han fägnar sig hjärtligt åt att Hans Gustaf därhemma i Hysta visar läslust och ställer 100 riksdaler till hans förfogande genom Skedviprosten.

1753 kan han tala om att han själv blivit lycklig far till en dotter. Visserligen är han då 69 år och enligt folks tycke kommer han väl sent. Men han ber dem därhemma fägna sig med honom över att han efter sitt andra giftermål och på sin ålderdom fått sig någon hugnad. När prosten går bort, lever Gud och hans dotter skall inte bli faderlös. De där orden om hans bortgång kommer honom också att tänka på klockargraven i Stora Skedvi kyrka. Den är väl ordentligt inlöst, så att hans fars och mors multnade ben får vila i fred? Så minns han ej riktigt om han tackat Hans Gustaf för brevet, han präntat till sin välgörare och frände. Nu får Hans Gustaf pengar till böcker med tillönskan att Gud måtte leda hans väg.

1756 kommer ett nytt nödår efter ett rikt och ljust år. Hela försommaren har det regnat så att allt svämrat över. Det blev en dyrtid som man ej upplevt maken till. I lördags var säden uppe i 38 riksdaler. Ärtor och vete kan man inte få för 50, 60 riksdaler tunnan. Han skickar dock hem en påse av den dyrbara varan. Mitt under allt detta blir Hans Gustaf färdig att fara till Västerås. Prosten har rekommenderat honom hos biskopen och domkapitlet och ber till Gud för hans framtid. Han får 120 riksdaler av stipendiet samt fri kost, om han skickar sig väl. Prosten förstår nog hur svårt det kan vara för dem därhemma att hålla sonen i Västerås, men han skall fortsätta, även om man måste ta sig ganska nära. Han erinrar sig sin egen fars sinnelag och hans ord: "Hellre klär jag av mig rocken, än jag hindrar min son att resa till Uppsala." Det är gott för ungdomen att den får lära sig leva sparsamt.

1758 är det så svår foderbrist, att alla halmtak måste användas som foder. En oxe betalas med 200 riksdaler och en ko med 20 plåtar. Lejfolkets lön är dubbel. Därhemma har man väl också svårt. Släkten växer och det finns inte bröd åt nya svägerskor, men svägerskorna kommer i alla fall. - Han tänker med grämselse på vad han försport i Inrikes Tidningen om Falu stads ängsliga öde. En Tunapojke hade anlagt eldsvåda i staden. Han hade bestraffats och släppts, men gjort om det igen. Fick en hand avhuggen samt blev avrättad. Minnena från kriget kommer... Det har varit jordbävning och himlasken. Vad bådar det?

På 1760 kan prosten tala om nya stilen enligt vilken han kan fira 50-årsjubileum som präst. Han känner nog att krafterna och minnet börjar tryta. Men han är glad över att nya släkter blommar. Över Hans Gustaf, som sköter sig bra, fägnar han sig innerligen och ber för honom. Sin svägerska, den stackars **Magdalena Myrsell**, vill han kosta på en brunnskur. Själv skulle han nog också behöva en, men han har inte tid. Han predikar ännu vid åttio år och vårdar församlingen så gott han kan.

När han får bud att den gamle Sahlstedt skall gå hädan, skriver han hem och bebådar sin egen förestående bortgång. Före jul tänkte han att slutet skulle komma och han kunde konstatera, att om Gud hade behagat hädankalla honom så skulle han ha varit beredd. När Sahlstedt är borta, tröstar han änkan med många trosstarka ord. Den käre är ej bortgången, han har bara gått lite i förväg till den eviga glädjen. Halleluja! Som en far för hela slakten betygar han sin skyldiga och välmenta condoleance i sirliga och märgfulla brev. Han hälsar med tröst av höjden samt prisar dem lyckliga, som fått alla sina tryckande plågor bytta i evig salighet.

Det blir allt längre mellan breven. Hans levnadstimmar ha börjat stupa. Det kan komma stränga förmaningar när något är på tok därhemma. Men mest är det kärleksfulla råd och försäkran om förböner och hjälp åt de studerande sönerna i Hysta. Innan han dör, har varenda en av släktingarna hunnit få sin skrivelse och sin dusör. Han tänker dock alltjämt på den växande grödan. Han vill veta om skörden därhemma. Så kommer hälsningarna till prost- och prästgårdarna, till alla högädlade allierade, till fru **Gewalia** på Rasbo och till herrskapet på Kvista - hans ungdoms välgörare. Han skickar 100 riksdaler till

en silverbägare åt Magdalena Myrsells nionde barn, den unga **Fredrik Teodor**, med tillönskan att han måtte bli organist som sina bröder. Så kommer ett sista brev, skrivet av sonen. Han talar om att frossan kommit och synen minskats. Vid bädden står folket och läser psalmer. Men prosten hälsar hem.

Tre dagar försenat kom sorgbrevet till Hysta den 30 april 1767. Den gråhåriga hederskrona, som den vittberömlige prosten burit bland sina församlingsbor till sitt åttiofjärde år, hade nu lagts ner inför den evige.

Hemma i Hysta höll organistraditionen i sig 1800-talet ut. Den sista i raden av Organistgårdens klockare var **Karl Nasenius**, en systerson till **Johan Erik Myrsell**. Så gick gården så småningom ur släkten.

Släkten lever dock kvar i Stora Skedvi. I några av dess allra främsta gårdar i **Markusbo**, **Lassgården** och **Erikgörs i Gammalgården** bevarar man och aktar minnena och traditionen efter folket i Organistgården. Det är den nuvarande husbonden i Erikgörs - **Arvid Myrsell** - som samlat släktpapperen och framför allt prosten Herdmans brev, och som velat lägga fram dessa inför Julbokens läsare.

Janne Råberg

NYTT I BOKHYLLAN

SLÄKTGÅRDAR OCH KYRKOR

Vår kassör **Jan-Olov Råberg** har skänkt en boktrave till föreningen. Den innehåller "Anor och Minnen, Svenska släktgårdar genom sekler" av **Sigurd Örjangård**. Utgiven av LT:s Förlag 1947. En artikel handlar om Olhans i Nibble by, Hedemora socken. I slutet av boken finns en släktgårdsförteckning uppställd länsvis.

De andra böckerna är Julbok för Västerås stift 1914, 1916-1917, 1921-1925, 1927-1933 och 1935-1945. I dessa böcker finna många användbara artiklar inte bara för dem som forskar kring kyrkliga ting utan det finns även artiklar av genealogiskt och lokalhistoriskt intresse. Så kan vi t.ex. i boken från 1917 läsa om "Moster Edla", en syster till Johan Olof Wallin. 1921 finns en artikel om "Dalarnes medeltida kyrkklockor", 1938 behandlas "Kyrkliga bilder från Delaware" och 1944 "Hur kom det sig att Erik Jansson hamnade i stocken" en tidsbild från 1700-talets Garpenberg.

Det dröjer kanske ett tag innan böckerna finns tillgängliga för utlåning eftersom de inte är registrerade ännu och en del är i ganska dåligt skick och måste åtgärdas på något sätt.

Vill sluta med ett stort tack till Janne för hans fina gåva.

FRÅN BY SOCKENGILLE

Ytterligare en gåva har kommit föreningen till del. Det är **Sten Bylén** som skänkt "Från By sockengille" XIX-årgången 1993. Där kan vi bl.a. läsa **Martin Söderkvists** artikel om **Jonas Arvidsson Kjellander**, den förste kartritaren i Folkare och **Georg Johanssons** artikel "Konsjögubben och silverbägarna".

Hjärtligt tack, Sten!

SKURKAR OCH VANLIGT FOLK

Sveriges Släktforskarförbunds årsbok för 1993 har kommit ut. Den handlar om domböcker som historisk källa. Dokument som kan berätta om människornas liv och vardag. Tolv författare berättar om rättssystemet ur olika synvinklar där vi får veta att domböckerna förutom att det finns massor av fakta också är spännande läsning.

BERGSLAGSARKIV

Föreningen Bergslagsarkivs årsbok 1993 behandlar i fem artiklar gruvarbetets organisation, officersöden, stadsbor med litterära intressen, en outgiven bergmästarrelation och ett tidigt driftvärn.

SVENSKA ANTAVLOR

Nr 8 av Svenska Antavlor har getts ut av Sveriges Släktforskarförbund. Den innehåller sju antavlor där även flera socknar i Kopparbergs län är representerade.

LÄSTIPS

i andra medlemsblad

Det finns mycket mer att läsa i de olika medlemsbladen. Samtliga finns i **Släktforskarlokalen på Biblioteket**. Ett register med föreningarna uppställda länsvis finns i anslutning till pärnarna.

ALINGSÅS SLÄKTFORSKARE Nr 1 1994 (Alingsås Släktforskarförening) "Ta den muntliga historien på allvar!" av Sune Åkerman. "Inbyggarna i det Nya Sverige" av Alf Åberg.

ALIR-ANOR Nr 4 1993 (Forskarföreningen ALIR) "Mohed, Hälsinge regementets mötesplats, sanatorium, flygfält" av Gösta Berglöw och Mildred Jonsson.

ANGELÄGET 4/93 (Sveriges Släktforskarförbund) "Information om nya folkbokföringen" av Erik Thorell. "Medlemsföreningar 1993 i Sveriges Släktforskarförbund".

ANROPET Nr 4 1993 (StorStockholms Genealogiska Förening) "Niclas Marcussons sörmländska och gotländska släkt" av Karin Felderman. "En värsting på 1600-talet" av Barbro Nordlöf.

AROSIANA Våren 1994 (Västerås Släktforskarclubb) "Fader okänd" sammandrag av föredrag av Gösta Brandberg. "Postmästare på Wallinska kyrkogården i Västerås" sammanställt av Inga Löfgren.

BÄFVERNYTT Nr 9 1994 (Härnösands Släktforskarare) "Ättlingar efter bonden Gulle Pedersson på Risbäck 4:11 Anundsjö" av Bengt Englund. "Djurläkare, kvacksalvare och kloka gummor" sammandrag från Lars Drejares föredrag av Agneta.

DISKULOGEN Nummer 31 1993 (Föreningen DIS) "Windows-version av DISGEN" av Lars Blomberg. "Elektronisk debatt om DISGEN och HOLGER". "Om julfirande och jultraditioner" av Marianne Falkenströmer.

KGF-NYTT Nr 44 1994 (Kronobergs Genealogiska Förening) "Recept på kålpudding ur Susanna Egerius: Hushållskokbok. Tryckt 1737."

MARK-RÖTTER Nr 3 1993 (Marks Härads Släktforskarförening) "Rättshistoria för släktforskare" av Barbro Nordlöf. "Oäkta barn" av Elisabeth Thorsell.

MEDDELANDE nr 41 1993 (Hembygds och Släktforskarare Nolaskogs) "Ett kvinnoöde" av Kjell Norenus. Tomtens antavla. **Antavlor**.

MEDLEMSBLAD N:o 4 1993 (Boden Överluleå Forskarförening) "En promenad i gamla Boden". "Carl Jonas Love Almqvist".

MEDLEMSBLAD Nr 4. 1993 (Föreningen Släkt och Bygd i Borlänge) "Djurläkarna på notgården i Hesse och deras släkt" av Lars Barrling. **Stamtavlor**.

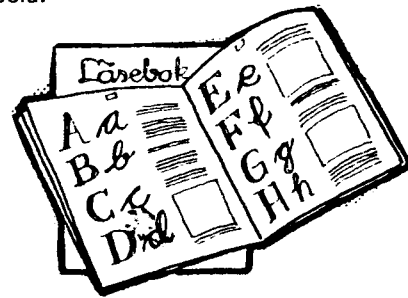
MEDLEMSBLAD 4/93 (Släktforskare i Uppland) "Notiser om landsarkivet (Uppsala) och dess bestånd" av Lars Otto Berg. "Pröva på att släktforska i Riksarkivet i Helsingfors!" av Christina Backman. "Min släkt" av Harry Åkerman.

MEDLEMSTIDSKRIFT Nr 3 1993 (Sällskapet Släktforskarna Fagersta) "Julfirande i Fagersta på 1920-talet" av Wera Kvarnström. "Halmning i Kallmora by" av Svea Jansson.

OULUN SUKUTUTKIJA 1993:2 (Oulun Sukututkimusseura) Ännu en välmatad skrift för våra medlemmar kunniga i finska språket.

ROJS Nr 1 1993 (Ramsele/Junsele Släktforskarförening) "1890-talets barnbidrag" av Mats Johansson. **Nr 2 1993** "Ortsnamnen" av Göran Stenmark.

ROTPOSTEN Nr. 4 1993 (Jönköpingsbygdens Genealogiska Förening) "Smålands soldatregister" av Magnus Ragnarsson. "Tio år med indelta armén" av Björn Lippold.

SLÄKTDATA Nr 4 1993 (Föreningen Släktdata) "Gamla brev" av Martin Bratt. "Historien bakom en väg" av Lars Hellgren. "Vilken nytta kan en släktforskare ha av datornäten?" av Tom Sundius.

SLÄKTEN Nr 35-36 1993 (Södra Västerbottens Släktforskare) "Giftmord och avrättning 1812-13" av Karl-Erik Ferner. "Tyko Lundkvists kortsamling" av Daniel Brömster. "Gamla mått och vikter" av May-Britt Olsson.

SLÄKTFORSKAREN Nr 49 1993 (Västerbergslagens Släktforskare) "Pusselbitarna äntligen på plats" av Gunnel Lundquist. "En komplicerad husaffär i Stockholm med anknytning till Grangärde" av Arne Wallgren.

SLÄKT-historiskt FORUM 5/93 (Sveriges Släktforskarförbund) "Att läsa domböcker på tvären - Erfarenheter från ett domboksprojekt" av Bernhard Granholm. "Ett genealogiskt äventyr i Normandie" av Rolf Ekelund.

SLÄKTSPEJAREN Nr 1 1994 (Vasanejdens Släktforskare) "Ni minns väl BÅNG?" **Antavlor**.

STAMTRÄDET 4/93 (Sällskapet Släktforskarna Sandviken) "Vikinger kommer till Årsunda" av Tina Eloffors.

SÖDERSLÄTTSANOR Nr 6 1993 (Södersläotts Släkt- och Hembygdsforskarförening) "Nils Perssons anor" av Carl-Erik Johansson. "Eric Olssons anor" av Helge Olsson. "Johanna Olsdotters anor" av Ulla Johansson. Komplettering till "Kristoffer Lövkvists anor" av Frans Johansson.

VSBF Nr 1 1994 (Vasa Släkt- och Bygdeforskare) "I Amerika avlidna österbottningar" urval av ThA. Medlemsförteckning.

VÅRA RÖTTER 17 1994 (Tjust Släktforskar Förening) "Följ med till Blåkulla" av Inga Renhorn-Söderström.

VÄRMLANDSANOR 1993:4 (Värmlands Släktforskarförening) "Borgmästare uti 1600-talets Filipstad" av Ulf Nilsson. "Landsarkiv i Karlstad?" av BGM.

VÄSTGÖTAGENEALOGEN Nr 4 1993 (Västgöta Genealogiska Förening) "Hans Torstensson Hillesköld - en svårfångad adelsman" av Lotta Johansson. "Strejken på Höverö 1742" av Rune Gustafsson.

ÅSBO SLÄKTBLAD nr. 2 1993 (Åsbo Släkt och Folkivsforskarförening) "Sista avrättningen i Åsbo härad" renskriven av Gunnel Ling.

ÅDALINGEN Nr 4 - 1993 (Ådalens Släktforskarförening) "Släktförhållanden" av Kerstin Westin. "Växtfärgning anno 1722" av Margit och Arne Nordlöf. "Kronosågen i Lästa" av Erik Edström.

ÖGF-LÖVET Nr 35 1993 (Östgöta Genealogiska Förening) "Så får du ditt arkiv att klara tidens tand" av Arne Carlsson. **Antavlor.**

Personer födda i våra socknar, som sedermera blev präster i Västerås stift under 1600-talet

Benedictus Eri Byensis - Bengt Eriksson, född i By, okänt när, son till Eric Olofsson i Hede by, död 1612 i By.

Benedictus Eri Byensis - Bengt Eriksson, född i By 1594, föräldrarna bondfolk från Västanhede eller Rosse, död i Ramnäs i juli 1665.

Ericus Mattiæ Brovallius - Erik Mattsson, född i Folkärna 1620, son till bonden Mats Jönsson i Brovallen, död i Gagnef 1694.

Joannes Eri Folkernius - Jöns Eriksson, född i Folkärna i okt 1639, död i Björskog 1691.

Johannes Matthiæ Byensis - Hans Mattsson, född i By omkr 1597, son till bergsman Mats i Ingeborgbo, vid anmälan till prästvigning kallas han Montanus, eljest Byensis, död i Vika 1668.

Johannes Olai Folkernius - Hans Olofsson, född i Folkärna 1597, son till bergsman Olof i Västanfors, död i Västerås 1664.

Laurentius Joannis Folkernius - Lars Jönsson, född i Folkärna omkr 1618, död i Svärdsjö 1674.

Laurentius Petri Montanus - Lars Pedersson, född i Grytnäs, okänt när, död i Möklinta 1613.

Olaus Matthiæ Grytnæensis - Olof Matsson, född i Grytnäs, okänt när, död i Norberg 1604.

Petrus Eri Folkernius - Per Ersson, född i Grytnäs, som då var annexförsamling till Folkärna, son till Erik i Brötargården, död i Grangärde 1648.

Petrus Nicolai Byensis - Peder Nilsson, född i By, okänt när, död i Kila 1632.

Petrus Olai Byensis - Per Olsson, född i By 1619, föräldrarna bosatta i Ingeborgbo, död i By 1700.

Källa: Ekström Gunnar

Västerås Stifts Herdaminne II:1

Sammanställt av Birgitta.